

Ta vare på bunaden din

BUNADSSERTIFIKAT OG ABC TIL STELL & VEDLIKEHOLD

GUDBRANDSDALENS
ULDVAREFABRIK

**GUDBRANDSDALENS
ULDVAREFABRIK**

Gratulerer med ny bunad!

Bunaden er et av de vakreste og mest betydningsfulle plaggene vi eier. Vi tar den frem og bruker den med stolthet i hyggelige anledninger. Bunaden viser vår identitet, tilhørighet og tradisjon.

Gudbrandsdalens Uldvarefabrik ble etablert på Lillehammer i 1887 og har produsert stoffer til bunader så lenge det har blitt tilvirket bunader i Norge. I dag er vi hovedleverandør av bunadstoff til det norske bunadsmarkedet. Stoffene i bunadene er av ypperste kvalitet og er basert på tradisjon og kunnskap. Fabrikken, med alle prosessene i eget hus, ligger ved Mesnaelva, midt i byen i Lillehammer. Fabrikkippen kan sees fra jernbanestasjonen i sentrum.

Vi legger vår ære i å plukke ut den beste ullen, og vi benytter norsk ull i de bunadstoffene der dette egner seg. Ullen blir kardet og spunnet til garn som deretter rennes og veves. Til slutt blir det farget og etterbehandlet til de edleste og fineste bunadstoffene.

Vi håper at du vil bære bunaden din med stolthet og tar vare på den slik at den holder seg fin i mange, mange år, og gjerne i generasjoner.

Gratulerer med ny bunad!

Hilsen Gudbrandsdalens Uldvarefabrik AS

Innhold

Våre bunadstoff	4
Oppbevaring av bunaden	5
Vask og stell	6
Flekkfjerning	8
Sertifikat	11

Våre bunadsstoffer

KLEDE

Dameklede er et filtet bunadsstoff av en ulltype med en finhet som gir et mykt og fint stoff med god drapéringsevne slik at det faller pent. Dette er et ullstoff i en rekke, flotte damebunader over hele landet.

Herreklede brukes i både jakker, vester og bukser til herrebunader og er en litt kraftigere type klede. Stoffet er spesielt sterk og spenstig og skal tåle et "skikkelig hallingkast".

VADMEL 100% NORSK ULL

Vadmél kalles også «vømmøl» og lages av ull som er en grovere ulltype enn i klede. Vadmelen minner mye om det som tidligere ble brukt til arbeidstøy og benyttes i dag mest i herrebunad.

TO-SKAFT 100% NORSK ULL

To-skaften vår er helt unik, og lages i 100% norsk ull. Den robuste norske ulla egner seg spesielt godt til dette stoffet fordi det gir en spesielt god spenst og drapéring. To-skaft er populær som stakkestoff, men brukes også til andre deler av bunaden. Stoffet benyttes i mange bunader over hele landet og har lange tradisjoner.

DAMASKER

Damask er et mønstret og ensfarget stoff med flott glans, der mønsteret kommer fram ved matte og blanke flater. Det er et eksklusivt og staslig bunadsstoff i ull- eller ull/mohair med god drapéringsevne som blir brukt i cape, liv, vest og stakker.

DRAPÉ OG BELTESTAKK

Drapé er et veldig fint og tynt bunadsstoff i 100% ull. Som navnet tilsier har stoffet svært god draperingsevne. Drapé blir tradisjonelt brukt i smokinger, dame og herrebunader.

LIN

Lin er et naturfiber som fremstilles av stengelen på linplanten. Den er mer slitesterk enn bomull i både tørr og våt tilstand. Linstoffene våre blir brukt i forklé og bunadsskjorter, og lages i glansfull og langfibret lin av ypperste kvalitet.

Besøk gu.no for å se bilder av de ulike kvalitetene.

Oppbevaring av bunaden

Det er viktig at bunaden og bunadsskjorten blir stelt slik at den er ren og pen før den skal lagres. Det er best å oppbevare den rene bunaden i bunadsposer som tetter mot møll, men som puster godt, f.eks. bomullslerret eller dunlerret. Når bunaden skal henges bort, må den være helt tørr. Bunaden har godt av å henge og lufte seg litt etter bruk, gjerne et helt døgn. Om bunaden får henge til lufting en natt så vil den kvitte seg med lukt og fukt. Bunadsposen bør omslutte bunaden i størst mulig grad. Pass spesielt på åpningen i toppen slik at møllen ikke kan lure seg inn der.

MANNBUNAD:

Henge gjerne inn bukse, vest og jakke. Buksen henges over tverrstaget med halstørkle, strømpebånd og bukseseler lagt pent over denne. Ullstrømpene kan med hell legges i bunn av posen. På denne måten har du alt samlet på et sted.

KVINNEBUNADER:

Bør ikke henge i hel lengde. Ved montering skal det syes hemper i sammensyningen mellom stakk og liv. Ved opphenging vrenses livet ned i stakken, og hemperne tres på kleshengeren. Slik blir belastningen minst på stoffet.

BUNADSKJORTA

Bunadskjorta bør ikke henge fordi dette kan gi økt slitasje på skulderpartiet. Den bør ligge separat i en bomullspose. Skjorten er som regel laget i bomull eller lin og angripes ikke av møll. Silkeskjorter må ligge i skjortepose eller i et gammelt putevar.

Møll?

Larver av møll lever av fett og av materialer fra dyr, ull og pels. De liker keratin som er en type protein som er i ull og silke. Ullstoffer blir i dag ikke møllbehandlet slik som de ble før av miljøhensyn. Derfor må vi være påpasselige med hvordan vi vedlikeholder og lagrer bunaden for å unngå møll.

Møllen sitter løst på stoffene og faller av ved bruk. Dette innebærer at møll er et problem som kan oppstå ved lagring. I og med at møll liker fett og urenheter, så er det viktig at vi sørger for at bunaden er ren før lagring.

Hva gjør jeg hvis jeg har møll? Ingen panikk – start med teppebanking og støvsuging. Deretter kan bunaden ristes og børstes. Møllen vil da falle av. For å være sikre, så kan bunaden gjerne pakkes inn og fryses i to døgn i -20°C.

Rengjøring av bunaden

Bunaden skal ikke vaskes i vaskemaskin. Vi anbefaler flekkfjerning og normalt stell og lufting av bunaden. (Se flekkfjerningsguide s.12 - 13). Hvis bunaden er svært uren, så anbefaler vi at den renses.

Vask og rens av bunaden

Flekker lar seg best fjerne når de er ferske. De fleste typer urenheter er vannbaserte og lar seg enkelt fjerne fra ullstoffer med rent, lunkent vann hvis dette gjøres med en gang. Hvis flekker ikke lar seg fjerne med vann så anbefaler vi å vurdere videre tiltak ut i fra vår flekkfjerningsguide.

Støvsugeren kan være en venn i nøden og er et godt hjelpemiddel for flekkfjerning. Bruk et glatt munnstykke for å ta ut tørr nedsmussing før man går på med rengjøringsmiddel. Etter at anbefaltmiddel er brukt suges fuktigheten ut med støvsugeren. Gå så på med rent vann for å løse opp rengjøringsmiddelet og sug så ut dette.

Prosessen kan gjentas. Det er viktig at det behandlede området bare har vannbasert fuktighet i seg før man avslutter flekkfjerningsprosessen. Vær ikke redd for vann i støvsugeren. Mengden vann i denne sammenhengen er liten, men husk å skifte posen i støvsugeren etter endt behandling.

Hvis bunaden er svært uren så anbefaler vi at den renses. Vi anbefaler at du velger et renseri som har høy bunadskompetanse. Det er viktig at bunaden renses i et rent rensesbad og at den renses uten rensforsterker (vann). Ikke vær redd for å stille spørsmål når du leverer inn bunaden. Hvis de ansatte er i tvil, er det bare å velge et annet renseri.

Damping og pressing av toskaft

Damping og pressing gjøres som ved klede og vadmél, men noe forsiktigere for å unngå at den skal bli blank. Ved for hard press vil glansen kunne bli påvirket og fargen fremkomme som gråere. Det skal ikke bære behov for børsting eller barbering. Hvis en bunad behandles riktig så skal den kunne være til glede og nytte i mange år.

Damping og pressing av klede og vadmél

Dette gjøres best ved hjelp av middels varmt til varmt strykejern og et godt fuktet kjøkkenhåndle, helst av lin. Lin er best å presse med, fordi det ikke avsetter lo. Håndkleet skal være fuktig, men ikke vått. Du skal ikke bruke strykejernet direkte på bunaden. Da blir stoffet lett blankt.

Bruk strykejernet uten damp slik at kjøkkenhåndkleet blir strøket tørt, dvs at all fuktigheten i håndkleet har gått gjennom til bunadstoffet. Fortsett og press en stund, til bunaden får absorbert fuktigheten, og blir glatt.

All behandling vil påvirke overflaten på bunaden. Vi anbefaler derfor å presse opp fra vrangsidan. Dersom det er litt lo på overflaten, kan dette fjernes med en nuppefjerner.

Hele bunaden skal behandles likt. Det er viktig at de broderte partiene får samme behandling som resten. Ulik press eller ulik mengde fuktighet vil gi ulik glans og kan gi skjolder. Dette oppfattes som fargeforskjeller.

Heng til slutt bunaden på et kjølig sted over natten for lufting for at pressen skal holde seg best mulig.

Vask og stell av linskjorte og linfoklé

Bunad linskjorte og linfoklé bør vaskes etter bruk og før lagring. Noen foretrekker å vaske disse for hånd. Andre vasker i maskin med et finvaskprogram på 30 – 40 grader. Det er viktig å behandle skjorten etter det svakeste ledd. Har du broderier i ull- eller silkegarn, må hele plagget behandles som dette.

Husk at lin ikke skal vaskes på høyere temperatur enn 40 grader, da forsvinner glansen i stoffet.

Det er viktig at alle rengjøringsmidler blir skylt godt ut etter vask. Det kan sentrifugeres, men dette må gjøres forsiktig så fibre ikke blir knust. Etter vask skal stoffet strekkes lett i begge retninger. Når skjorten er vasket og tørr skal den legges bort. Den skal ikke strykes før lagring, men gjerne 3-4 dager før bruk. Før bruk av bunadskjorte og linfoklé skal det fuktet jevnt og strykes ut i begge retninger. Lin skal uansett ikke kloses. Dette kan spise opp og ødelegge fibre.

Flekkjerningsguide for ullstoff

FLEKKTYPPE	1. METODE	2.METODE	3.METODE
Alkoholholdige drikker	1	-	-
Blod	5	1	-
Brus og mineralvann	4	1	-
Egg	8 / 12	4	1
Is, rømme og fløte	8 / 12	1	3/2
Juice	4	1	2
Kaffe	4	1	2
Kulepenn	1	2	-
Leppestift	3	1	2
Matoeljer	3	1	2
Melk	4	1	-
Neglelakk	9	10	2
Olje og fett	3	1	2
Oppkast	4	1	2
Salatdressing	3	1	2
Saus	3	1	2
Sennep	3	1	2
Sjokolade	3	1	2
Skokrem	3	1	2
Smør	3	1	2
Sot	11	3	1
Stearin	7 / 12	6	3
Sølv/kobberpuss/tannkrem	3	1	2
Te	4	13	1
Tusjpen	9	2	-
Tyggegummi	7	8	2
Urin	4	1	2

Flekkjerningsmetoder og midler

1	Anerkjent vaskemiddel for ull (nøytralt til svakt surt, ca. pH 6 - for eksempel Milo)
2	Kjemisk rens
3	Anerkjent flekkjerningsmiddel for fett
4	Rent, lunkent vann
5	Kaldt vann
6	Trekkpapir og strykejern
7	Frysespray eller isbiter i plastpose til det blir hardt
8	Pill eller skrap forsiktig av
9	Ren Alkohol
10	Neglelakkfjerner (acetone)
11	White Spirit
12	Støvsuger
13	Anerkjent absorberende pulver (for eksempel potetmel)

Ullstoffer nedsmusses lite. De ytre lagene av ullfiberen er konstruert slik at de delvis frastøter flytende væsker samtidig som fuktigheten absorberes. Dette betyr at fuktigheten i sølet trekker seg inn i fiberen, mens selve urenheterne blir liggende løst utenpå. Urenheter kan derfor ofte lettere fjernes når de er ferske. Hvis den første metoden ikke er tilstrekkelig, forsøk neste metode. Om nødvendig gå til den tredje. Hvis dette ikke virker så anbefaler vi å tilkalle profesjonell hjelp.

Støvsugeren kan være et godt verktøy for flekkjerning. Du må huske å bruke et glatt munnstykke for å ta ut tørr nedsmussing før du går på med rengjøringsmiddel. Etter at anbefalt rengjøringsmiddel er brukt, så suges fuktigheten ut med støvsugeren. Gå så på med rent vann for å løse opp rengjøringsmiddelet og sug så ut dette. Prosessen kan gjentas. Det er viktig at det behandlede området bare har vannbasert fuktighet i seg før man avslutter flekkjerningsprosessen. Vær ikke redd for vann i støvsugeren. Mengdevann i denne sammenhengen er liten, men husk å skifte posen i støvsugeren etter endt behandling.

ADVARSEL: Kjemiske rensedmidler kan være giftige og brannfarlige. Det er derfor viktig å tenke på sikkerhet og sørge for god ventilasjon. Arbeid ikke i nærheten av åpen flamme. Løsningsmidler skal ikke trekke gjennom stoffet. Vi advarer mot bruk av blekemidler fordi dette kan medføre bleking (fargeskjolder) der flekken har vært. Vær oppmerksom på at mange flekkjerningsmidler inneholder blekemidler som ikke skal benyttes.

Sertifikat

VI GRATULERER:

MED EN:

LEVERT AV:

DATO:

Vi som arbeider på Gudbrandsdalens Uldvarefabrik er stolte av å ha levert et høykvalitetsstoff til din nye bunad.

Gudbrandsdalens Uldvarefabrik har høy fokus på bærekraftige produksjonsprosesser og arbeider aktivt med miljøvennlige tiltak. Alle stykker med bunadsstoff får sitt eget produksjonsnummer.

Din bunad er klippet av stykke nr _____

Ved en eventuell henvendelse angående bunadsstoffet må dette nummeret oppgis til din forhandler.

Din bunad er sydd av _____

Evt. utfyllende opplysninger:

www.gu.no